

DR. SZEKERES BÉLA
(szöveg és kép)

Szurdoktúra – vezetéssel

A Tarjánka-szurdok sziklafalai között

A szurdokok, patak völgyek mindig vonzzák a természetszeretőket, túrázókat, mert vadregényesek, általában különleges mikroklímájuk, bennük víz csörgedezik – vagy eső után zuhog, száguld. Egyszóval izgalmas végigmenni rajtuk az év minden szakában.

Ilyen a leginkább ismert Rám-szakadék a Visegrádi-hegységben, de a Dera-patak völgye is a Pilisben, a Páris-patak szurdoka – a „palóc grand kanyon” – Nógrád megyében, a Börzsönyben

vagy például a Szakadárók a Mátrában... és még sorolhatnám. Túlnyomó többségükben turistajelzés is vezet, vagy ha nem is jelzett úton, de szab-

adon járhatók.

Nem ilyen a Tarjánka-patak szurdoka, a Tarjánka-szurdok, ami csak vezetővel látogatható. Bejelentkezni a Bükki Nemzeti Park (BNP) honlapján lehet: www.bnpi.hu. (Érdekesség, hogy a mátrai Tarjánka-szurdok a BNP felügyeletébe, területéhez tartozik.) Szakvezetést augusztustól márciusig havonta egy alkalommal tartanak, behatárolt (20–22 fő) létszámmal. Érdeemes tehát időben jelentkezni, mert sokszor hónapokra előre betelik a létszám, jegyet pedig csak online-átutalással lehet venni.

Mi egy szeptemberi csoporttal vettünk részt a túrán, ami a meghirdetésben 9–12 óra, illetve 12–15 óra közötti időtartammal szerepel – egy nap két csoportot visznek. Kozma Attila, a BNP oktatási referense és Golen Gerhard területfelügyelő kísérték a délutáni csapatot is, és tartottak igen érdekes ismeretéseket a szurdok kialakulásáról, a geológiai viszonyokról, az élőhely-védelemről, a szurdok jellemző növény- és állatvilágáról.

A 2,5–3 órás túra a megtett kilométerek számát tekintve rövid, igazán nem megerőltető. A mintegy 3–4 kilométer során azonban a látvány lenyűgöző, fotótéma bőven akad, és sok

mindent megtudhatunk, gazdag ismereteket szerezhetünk a kiváló, fiatal szakemberektől.

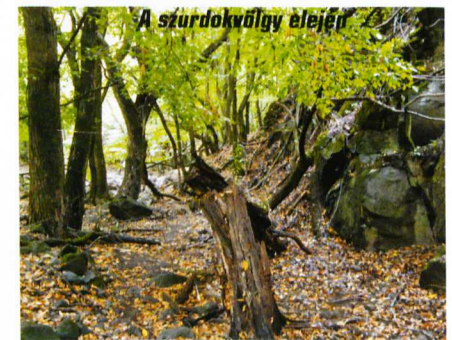
A találkozási pont Markáz és Domszló között körülbelül félúton volt. Markáz felől menet a Tarjánka-patak hídján után balra térő kövezett, eső után sáros-zötyögős úton kellett bemenni mintegy 800 métert. Innen nagyjából egy kilométert tet-

tünk meg az „igazi” szurdok kezdetéig, majd mintegy 700–800 métert a patakmederben, illetve mellette vezető ösvényen, körül-köré lépdelve – ugrálva – az egyre szűkülő szurdokban.

A „fokozottan védett” területre csak engedéllyel lehet belépni. A vadregényes, láthatóan háborítatlan környezet annak is köszönhető, hogy itt „gazdálkodás”, erdészeti munka nem folyik, minden a maga természetességében – kidőlt, korhadó fák, bozótos, összedobált-összehordott kövek stb. – látható.

A találkozási pontnál

A szurdokvölgy elején

A sziklákön buja növényzet tenyészik

A Mátra déli oldalába mélyülő patak völgy hazánk egyik legszűkebb, leglátványosabb szurdoka. A völgyfal szemléletesen tárja fel a Mátra badeni korú rétegvulkáni összetételt – ún. nagyhársasi andezitformáció. Jól tanulmányozhatók itt a hegység változatos kőzettípusai és kőzetváltozatai, amik kiválóan szemléltetik a hajdani vulkáni folyamatokat.

A patak völgye ökológiai folyosóként fontos élőhelyeket köt össze. A szurdokban számos védett növény előfordulása ismert – például itt él a gérbics, a bársonyos kakukkszegfű, a hegyközi cickafark, a magyar perje vagy az epergyöngyike. A védett állatok közül megemlítendő a vöröshasú unka, a fali gyík, zöld gyík, folyami rák, foltos szalamandra, kékfutrínka, kisasszony szitakötő. A fokozottan védett madárfajok – köztük az uhu és a fehérhátú fakopáncs – fészkelésének feltétele a környék zavartalansága. A szurdokban „működő” hollófészket is láthatunk egy sziklapárkányon, ami szintén azt jelzi, hogy a „társaságot” nem kedvelő madár is biztonságban érzi itt magát. Az első kiselőadásra, ismertetésre – a szurdok kialakulásáról,

A hajdani kőfejtő romos őrháza

geológiájáról, az élőhely jellemzőiről stb. – a védett területre lépés után, a valamikori kőfejtő, bányaudvar területén került sor, de később is többször megálltunk egy-egy jellegzetes sziklaalakzat vagy egyéb különlegesség mellett. A bányaudvart már „visszavette” a természet, egy omladozó őrház emlékeztet csak a valamikori emberi tevékenységre. A gazdag, burjánzó növényzettől ma már csak a régi bányaudvar felső pereme látszik. Az élővilág a háborítatlanságot „értékelve” gazdag; különösen a lepkefauna – például a zörgőbagoly vagy az anker araszoló is megtalálható itt. De különlegesség a pannon gyík is, melynek legnagyobb ellensége – mint Golen Gerhardtól megtudtuk – az igencsak elszaporodott muflonállomány, mert lelegetik a gyíkok számára létfontosságú aljnövényzetet.

Az egyre szűkülő szurdokban

A Mátra-hegységet alkotó kőzetek nagyobb részét az oligocén elejétől (27,8–29,7 millió évvel ezelőtt) a miocén végéig (12,5 millió évvel ezelőtt) tartó vulkáni tevékenységek hozták létre. A legjelentősebb anyagszolgáltatás a miocén badeni emeletében, 15–16 millió évvel ezelőtt volt – mint Kozma Attila ismertetőjéből megtudhattuk. A szurdoktól mintegy 2–3 kilométerre északkeleti irányban, a domoszlói Elő-hegy és Közép-hegy környékén volt a Keleti-Mátra legnagyobb kitörési központja.

A nagyhársasi andezitformációt főleg víz alatti kitörésből származó nagytömegű láva és finom vagy durva szemű vulkanoklasztit, hialoklasztit többszörösen váltakozó rétegvulkáni (sztratovulkáni) összetete jellemzi. A Tarjánkapatak e kőzetegyüttesbe vágta szurdokát, és még ma is „dolgozik”. Mintegy 13 millió éve a hegység déli irányban 8–10 fokkal megbillent, így az eredetileg vízszintes rétegek helyzete megváltozott. Ezt a szurdok elején lévő tufás rétegek megtekintésekor érzékelhettük leginkább.

A Tarjánka-patak meredek, itt-ott 15–20 méter magas, egyre szűkülő sziklafalak között fut

a vulkáni kőzetösszetételbe mélyült, 4–5 méter szélességű szurdokban. A legszűkebb részen a két kezünkkel „megtámaszkodhattunk” a szemközti sziklafalakon. A tömörebb, néhol oszlopszerű formákat mutató kemény lávakőzetek (andezit) kisebb kitörési központokat jeleznek. A kőzetek néhol vöröses elszíneződése a repedések mentén feltörő forró gőzök oxidáló hatásának emléke. A szurdok falában barlangszerű üregek is találhatóak.

A bontottabb andezittömbök mállása gömbhéjas frontok mentén haladt a tömbök belseje felé, ezért hagymahéjszerűen válik le a külső kérgük. Formájuk miatt a helyiek szemeskőnek nevezik ezeket. Mi is láttunk néhányat.

A vezetett túra egy „mini” vízesésig tartott, innen visszaindulva már a növényzetre is jobban oda tudtunk figyelni. Élményekkel gazdagodva

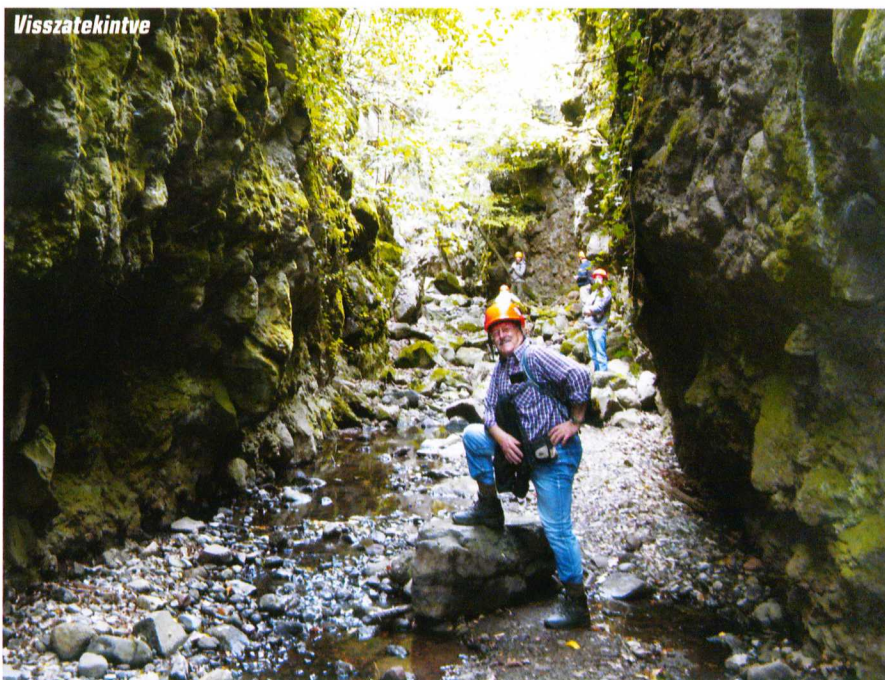

A mini vízesés a túra végét jelentette

Foltos szalamandrával is találkoztunk

tértünk vissza a találkozási pontra, ahol a reggeli eső után most verőfényes napsütés fogadott az ott hagyott kocsinál. Köszönet a BNP szakembereinek az értékes vezetésért. Nem vagyok ugyan híve a vezetett túráknak, de elismeréssel kell adóznom azért a munkáért, amit az ilyen különleges élőhelyek megóvása és megismertetése érdekében a nemzeti parkok tesznek.

Visszatekintve